



MARCEL CHLÁDEK

ministr školství, mládeže a tělovýchovy

V Praze dne 29. května 2015
Č. j.: MSMT-13860/2015-1

Vážený pane poslanče,

ve věci Vaší interpelace Čj.: PS2015/5341, Ev. č. interpelace: 483, týkající se maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury, uvádím následující.

Vaše dotazy se vztahují k vymezení literární historie v katalogu požadavků, k problematice centrálního hodnocení písemných prací a dále také k ústní zkoušce.

Katalog požadavků z českého jazyka a literatury vychází z RVP, jeho cílem je vymezit základní vědomosti a dovednosti, které budou ověřovány v rámci maturitní zkoušky. Na základě podnětů odborné veřejnosti, zejména ze strany středoškolských pedagogů, došlo k revizi katalogu požadavků. Kromě rozšíření bodu 1.5 (*prokáže porozumění celému textu i jeho částem*) a 1.6 (*rozezná základní charakter textu*) byla do katalogu pro MZ 2015 nově zařazena literární historie (1.9 *orientuje se ve vývoji české a světové literatury*). Uvedené změny reagovaly mimo jiné i na zrušení dvou úrovní obtížnosti, formulace byly doslovně převzaty ze schváleného katalogu požadavků pro vyšší úroveň obtížnosti, a to na doporučení středoškolských češtinářů i Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT).

Je pravda, že některá tvrzení v katalogu jsou obecná. Neplatí to však pouze pro bod týkající se literární historie, dalším příkladem může být bod 1.3 (*odhadne význam pojmenování v daném kontextu i mimo něj – žádný seznam slov či slovních spojení, jejichž význam bude předmětem ověřování v rámci maturitní zkoušky, také neexistuje*). Literární historie tvoří podstatnou část výuky českého jazyka a literatury na všech středních školách zakončených

maturitní zkouškou, je tedy logické, že literárněhistorické znalosti budou zahrnuty také do samotné maturitní zkoušky. Didaktický test je složen z různě náročných úloh, většinu z nich tvoří úlohy základní, v nichž by měl být úspěšný každý maturant bez rozdílu oborů. Několik náročnějších úloh (např. z literární historie) má pak v testu funkci rozlišující, jejich prostřednictvím se rozliší výkony „jedničkařů“ až „čtyřkařů“.

Literární historie se v didaktických testech objevila zatím pouze dvakrát: v ilustračním testu a v jarním maturitním testu.

Znalosti a dovednosti z literární historie byly v ilustračním testu ověřovány následujícími úlohami:

1. vybrat z nabídky 4 možností literární dílo (*Bídníci*), které patří na vynechané místo v textu shrnujícím hlavní znaky romantismu (*Hrdinou bývá člověk vyděděný ze společnosti, takový je například bývalý galejník Jean Valjean z knihy ***** od Victora Huga*);
2. napsat umělecký směr (*romantismus*), který byl charakterizován ve výchozím textu;
3. napsat jméno a příjmení autora (1564–1616) literárního díla, z něhož pocházel výchozí text – úryvek z dramatu *Král Lear* (*William Shakespeare*);
4. přiřadit k jednotlivým charakteristikám příslušného spisovatele (*P. Bezruč, J. Neruda, V. Nezval, K. Havlíček Borovský*).

Znalosti a dovednosti z literární historie byly v jarním maturitním testu ověřovány následujícími úlohami:

1. vybrat z nabídky 4 možností umělecký směr (*romantismus*), do něhož bývá zařazován E. A. Poe, autor výchozího textu;
2. doplnit jméno biblické postavy z Nového zákona (*Jidáš*), které patří na vynechané místo v textu obsahujícím tři odkazy na tuto postavu (*zrada, Iškariotský, třicet stříbrných*);
3. přiřadit k jednotlivým charakteristikám příslušného spisovatele (*B. Hrabal, M. Kundera, A. Lustig, L. Vaculík*).

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že literárněhistorické úlohy ověřovaly skutečně pouze základní přehled o vývojovém kontextu české a světové literatury. Všechny úlohy byly před zařazením do testu samozřejmě podrobeny důkladné revizi, na níž se podíleli středoškolské učitelé ČJL,

zástupci Ústavu pro jazyk český a Ústavu pro českou literaturu. Všichni se shodli na tom, že výše zmíněné úlohy ověřují základní vědomosti, jimiž by měl maturant disponovat. Ke stejnému závěru došla také Nezávislá odborná komise, která dne 13. 5. 2015 posuzovala mj. i soulad didaktického testu s katalogem požadavků. Je třeba ještě zdůraznit, že procentuální zastoupení literárněhistorických úloh činilo v jarním didaktickém testu 14 %. V žádném případě tedy neúspěšnost v těchto úlohách nemohla být příčinou nesložení maturitní zkoušky. Nicméně žák, který uvedené spisovatele nezná, by neměl být v rámci didaktického testu hodnocen výborně.

Přes všechna výše zmíněná fakta lze s Vámi souhlasit v tom, že dalším nezbytným krokem je vytvoření seznamu základních autorů a literárních směrů. O důležitosti vytvoření tohoto seznamu jsme diskutovali s učiteli na konzultačních seminářích, na problém jsme také upozornili v rámci jednání 4. Národního kulatého stolu k MZ dne 14. 1. 2015. V současné době v tomto směru spolupracuje Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání (dále jen CZVV) s dr. Jiřím Kostěčkou a členy Asociace středoškolských učitelů, kteří připravují návrh seznamu. Do připomínkového řízení se zapojí také Ústav pro českou literaturu a další češtináři, kteří nejsou členy ASC. Předpokládáme, že CZVV předloží finální podobu seznamu spisovatelů a literárních směrů MŠMT k posouzení v červnu 2015. Záměr počítá s tím, že seznam bude mít pouze charakter jistého doporučení, měl by žákům usnadnit přípravu na maturitní zkoušku, v žádném případě tedy není jeho cílem vymezit rozsah či obsah výuky literární historie.

V souvislosti se zařazením literární historie do didaktického testu také upozorňujete na to, že *přiřazení textu k jednotlivým směrům je taktéž diskutabilní, neboť v některých případech byli autoři ovlivněni např. jak symbolismem, tak dekadencí.* Není se třeba obávat toho, že by žáci pracovali s texty, jejichž přiřazení k literárnímu směru je diskutabilní. Zadání všech úloh, které jsou zařazeny do maturitního didaktického testu, musí být totiž zcela jednoznačné, jejich řešení nezpochybnitelné.

Další Vaše námitka uvedená v písemné interpelaci se týká bodu 1.10 v katalogu požadavků (*uvědomuje si interdisciplinární souvislosti a orientuje se v nich*). V testech bývá pouze 1 úloha zaměřená na interdisciplinární souvislosti, tato úloha je vždy spojena buď s porozuměním textu, nebo se týká vědomostí, které by měl žák získat během výuky českého jazyka a literatury. Právě výuka literatury je úzce propojena s obecným kulturněhistorickým kontextem. V ilustračním testu se bodu 1.10 týkala úloha č. 20 – žák měl vybrat z nabídky

4 možností slovo (*nacisté*), které patří na vynechané místo v textu obsahujícím četné odkazy na nacisty (např. *tábory smrti, árijská rasa, kruté činy*), úloha se tedy vztahovala k porozumění textu. V jarním maturitním testu pak bod 1.10 reprezentovala úloha č. 10 – žák měl vybrat z nabídky 4 možností bohyni (*Athéna*), k níž odkazuje úsek výchozího textu, úloha se tedy vztahovala k řecké mytologii a souvisela s literaturou. Obecně lze konstatovat, že úlohy ověřující interdisciplinární souvislosti mají většinou poměrně vysokou úspěšnost a dobré psychometrické charakteristiky.

Dále jste projevil jednoznačný nesouhlas se znovuzavedením centrálního hodnocení písemných prací z českého jazyka a literatury: *za zcela kontraproduktivní považuji vznik elitní skupiny kalibrovaných hodnotitelů, kteří budou práce hodnotit centrálně podle metodiky, se kterou nebudou podrobně seznámeni „běžní“ učitelé ČJL, takže vlastně ani nebudou vědět, co je právě podle CERMATu správně. Za pět, resp. šest let trvání státní maturity se hodnotící tabulky pro hodnocení písemné práce z ČJL měnily snad již 4x. Učitelé proto opodstatněně žádají zachování oprav maturitních slohových prací na daných školách.*

Předložené argumenty svědčí o tom, že nejste zcela přesně informován o situaci v oblasti písemných prací z ČJL. K razantnější úpravě bodové škály, na jejímž základě se písemné práce hodnotí, došlo pouze na podzim 2011, další rok byly jen zpřesněny některé formulace. V posledních dvou letech se bodová škála ani kritéria hodnocení nezměnily, podoba písemné práce jakožto dílčí zkoušky komplexní zkoušky z českého jazyka a literatury je stabilizována a ani v nejbližších letech se v tomto směru nic měnit nebude. Stejně zůstanou i metodické principy, podle nichž se písemné práce z ČJL hodnotí. Není tedy pravda, že by centrální hodnotitelé hodnotili podle metodiky „běžným“ učitelům neznámé. Metodika hodnocení musí být známa všem učitelům ČJL, bez ohledu na to, zda jsou hodnotiteli, či nikoli. Znalost hodnocení totiž učitelům pomáhá při přípravě žáků na tuto dílčí zkoušku.

V roce 2013 a 2014 realizovalo CZVV výzkumné šetření, které se zabývalo hodnocením maturitních písemných prací z českého jazyka a literatury a jehož účelem bylo zjistit, zda hodnotitelé písemných prací z ČJL rozumí základním principům hodnocení a zda tyto principy respektují i při samotném hodnocení písemných prací. Šetření prokázalo výrazné disproporce mezi hodnocením školních a nezávislých hodnotitelů. Rozdíly v celkové neúspěšnosti nesouvisely s aplikací vnitřní podmínky hodnocení, četnost nulových hodnocení byla při „ostrém“ i nezávislém hodnocení podobná. V mnoha případech se však ukázalo, že písemné práce, které byly po přehodnocení hodnoceny pod cut-off score (tedy pod hranici

minimální úspěšnosti v intervalu 2–11 bodů), jsou školními hodnotiteli velice často hodnoceny mírně nad hranici mezní úspěšnosti – průměrné hodnocení všech písemných prací, které byly v rámci přehodnocení klasifikovány jako neúspěšné, se v „ostrém“ hodnocení pohybovalo kolem 14 bodů. Tato skutečnost podporuje hypotézu, že mnoha žákům (zejména z učilišť a nástaveb) jsou vědomě přidávány body, aby dílčí zkoušku společné části maturitní zkoušky – písemnou práci z ČJL – složili úspěšně. Naopak žáci z jiných oborů (např. gymnázií) jsou pak znevýhodněni, protože jejich písemné práce jsou školními hodnotiteli posuzovány přísněji. Šetření mimo jakoukoli pochybnost prokázalo, že školní hodnotitelé nejsou nestranní, a že takový model nedokáže zajistit anonymitu a srovnatelnost.

Státní maturitní zkouška musí být objektivní a zajistit v maximální míře srovnatelné podmínky pro všechny maturanty, je tedy nutné všemi dostupnými nástroji minimalizovat vliv subjektivních prvků. Centrální hodnocení je zavedenou praxí i u mezinárodně uznávaných zkoušek (např. IB), právě kvůli důrazu na objektivitu a srovnatelnost hodnocení. Návrat centrálního hodnocení navíc podporují i sami učitelé, kteří se např. účastnili konzultačních seminářů nebo jsou členy ASČ, stejný postoj zaujímá také Unie školských asociací ČR CZESHA i Asociace ředitelů gymnázií.

Co se týče banky pracovních listů k ústní zkoušce z ČJL, v katalogu požadavků je uvedeno: *rozsah pracovního listu nepřesáhne rozsah dvou stran formátu A4 (měřítko: písmo Times New Roman, velikost 11, řádkování jednoduché)*. Je tedy zřejmé, že typ písma je zmíněn pouze jako měřítko, etalon pro potřeby rozlišení, zda rozsah výňatků neodporuje katalogu požadavků. Učitelé si mohou zvolit i jiný font, který považují za uživatelsky vstřícnější, mohou měnit i velikost písma s ohledem na specifika výňatku či v rámci uzpůsobení podmínek např. pro žáky zrakově postižené. Stejným způsobem se postupovalo také u pracovních listů v bance PL, bylo zvoleno písmo Calibri, velikost 11, řádkování jednoduché. Tento formát byl u pracovních listů v bance PL používán už od jejího vzniku.

Pro školní seznam počínaje MZ 2016 (tedy pro školní seznam, který musí ředitelé škol zveřejnit do 30. září 2015) platí, že u literárního díla ze světové literatury je specifikováno vydání. Protože tento požadavek je uveden až v katalogu požadavků pro MZ 2016, nejsou v aktuální verzi banky literární díla blíže specifikována. Pro učitele by bylo matoucí, že seznam pracovních listů v bance obsahuje údaje povinné až od příštího školního roku.

Od školního roku 2015/2016 bude zajištěn soulad s katalogem požadavků platným pro MZ 2016.

V rámci analýzy uměleckého textu, která je předmětem ústní zkoušky, je jednou z ověřovaných dovedností také *zařadit výňatek do kontextu díla* (kontextem v tomto případě rozumíme kontext uvnitř textu, např. prostředí, charaktery postav, doba, kdy se děj odehrává, motivy). Tato dovednost byla součástí ústní zkoušky již od počátku státních maturit v roce 2011. V rámci ústní zkoušky žák prokazuje, že rozumí různým typům uměleckého i neuměleckého textu a dovede tyto texty analyzovat (popřípadě i interpretovat). Očekává se, že zkouška vychází z vlastní čtenářské zkušenosti žáka s vybraným literárním dílem. V rámci revize ústní zkoušky byla zkouška detailněji strukturována, v metodických materiálech je však uvedeno, že *výčet ověřovaných vědomostí a dovedností uvedený ve struktuře zkoušky je pouze orientační, v žádném případě nelze předpokládat, že během zkoušení jednoho žáka budou zodpovězeny všechny podbody jednotlivých částí zkoušky*. Obecně lze říci, že práce s textem se vždy odvíjí jednak od konkrétního literárního díla, jednak od konkrétního výňatku.

Závěrem lze konstatovat, že všechny změny týkající se maturitní zkoušky z ČJL směřují ke stabilizaci této zkoušky. Revize katalogu požadavků či revize ústní zkoušky reagovaly na podněty středoškolských učitelů českého jazyka. Úpravy v rámci jednotlivých dílčích zkoušek byly vždy předmětem odborné diskuse, již se účastnili středoškolské učitelé ČJL, dále vysokoškolské učitelé, zástupci Ústavu pro jazyk český, Ústavu pro českou literaturu nebo zástupci Národního ústavu pro vzdělávání. Bez diskuse, do níž se zapojí co nejvíce odborníků, nelze totiž k žádné významnější změně přistoupit, této skutečnosti si je MŠMT velmi dobře vědomo.

S pozdravem



Vážený pan

Mgr. Herbert Pavera

Poslanec Parlamentu ČR

Sněmovní 4

118 26 Praha 1